MINISTERUL SĂNĂTĂȚII AL REPUBLICII MOLDOVA

IP UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEMIȚANU”

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 616.89-008.441.33-084+613.83

GABERI CRISTINA

PROGRAMELE DE REDUCERE A RISCURILOR ASUPRA SĂNĂTĂȚII PERSOANELOR CARE INJECTEAZĂ DROGURI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

331.03 - MEDICINĂ SOCIALĂ ȘI MANAGEMENT

Autoreferatul tezei de doctor în științe medicale

CHIȘINĂU 2017

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii de Management în Sănătate Publică a IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova

Conducător științific:
SPINEI Larisa, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar

Referenți oficiali:
NACU Anatol, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar
BIVOL Angela, doctor în științe medicale

Componența Consiliului Științific specializat:
TINTIUC Dumitru, președinte, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar
GRAMMA Rodica, secretar, doctor în științe filosofice, conferențiar universitar
LOZAN Oleg, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar
GREJDIANU Tudor, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar
DAMAȘCAN Ghenadie, doctor habilitat în științe medicale
RÎMIȘ Constantin, doctor în științe medicale, conferențiar universitar
CHIHAI Jana, doctor în științe medicale, conferențiar universitar

Susținerea tezei va avea loc la data de „15” februarie 2017, ora 14.00 în ședința Consiliului științific specializat D 50.331.03-06 din cadrul IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova (bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr.165, Chișinău, MD-2004).
Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” și la pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).
Autoreferatul a fost expediat la „13”ianuarie 2017.

Secretar științific al
Consiliului științific specializat:
doctor în științe filosofice, conferențiar universitar **Rodica Gramma**

Conducător științific:
doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar **Larisa Spinei**

Autor: **Cristina Gaberi**

© Gaberi Cristina, 2017

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei. Conform datelor statistice, la nivel global sunt aproximativ 246 de milioane de persoane care utilizează droguri (PCUD) ilicite [23, 24]. În RM cel mai înalt consum de droguri ilicite pe parcursul vieții în populația generală (15-64 de ani), conform rezultatelor studiului „Cunoștințe, Atitudini și Practici" desfășurat în anul 2010, a fost înregistrat pentru marijuana și hașiș cu o prevalență de 3,8%, comparativ cu 5,2% prevalența consumului de droguri ilicite vreodată pe parcursul vieții raportate la nivel mondial [2, 3, 4, 5, 24]. Conform rezultatelor studiului integrat bio-comportamental (IBSS) desfășurat în anii 2012/2013, în mun. Chișinău cel mai injectat drog pe perioada ultimei luni au fost „metamfetaminele, în 49,1% din cazuri, urmat de heroină în 25,7% din cazuri și extractul de opiu în 20,4% din cazuri". În mun. Bălți, cel mai injectat drog pe perioada ultimei luni a fost raportat „extractul de opiu în 68,4% din cazuri și heroina în 28,4% din cazuri" [6, 20, 21, 22]. Datele statistice la nivel național raportează la data de 31 decembrie 2016 un număr de 11486 de persoane care utilizează droguri, inclusiv 3648 de persoane care injectează droguri. Conform rezultatelor studiului efectuat în anul 2014 de estimare a mărimii grupurilor cu risc sporit de infectare, numărul persoanelor care injectează droguri a fost evaluat la 31562 de persoane, inclusiv 21061 de persoane pe malul drept al Nistrului.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Consumul drogurilor devine o problemă din ce în ce mai stringentă atât la nivel global și regional, cât și la nivel național [1, 9]. Cauzele predominante ale consumului de substanțe psihoactive sunt: a) pentru a obține senzația de plăcere; b) cu scop analgetic; c) cu scop experimental și d) sub influența anturajului [19]. La nivel global se consideră că din numărul estimativ de 246 de milioane PCUD, aproximativ 12,7 milioane sau 0,27 % din populația generală cu vârsta cuprinsă între 15-64 de ani sunt PCID [23, 24]. La nivel global se estimează că 13,5% dintre PCID sunt infectați cu HIV și peste 50% cu HVC [10, 24]. În RM, prevalența anticorpilor HIV și HVC în rândul persoanelor care injectează droguri (PCID) în mun. Chișinău și Bălți a înregistrat valori de 8,5/41,8% și 65,4/38,5 respectiv" conform IBSS desfășurat în anii 2012/2013 [7], reprezentând riscul cel mai înalt asociat partajării echipamentului de injectare.

Astfel, **scopul propus al cercetării** este evaluarea efectului programelor de reducere a riscurilor în rândul persoanelor care injectează droguri pentru diminuarea consecințelor negative ale consumului acestora în Republica Moldova.

Pentru realizarea scopului propus în cercetarea dată ne-am fixat următoarele **obiective:**

1. Caracteristica și evaluarea în dinamică a schimbărilor comportamentale ale persoanelor care injectează droguri, beneficiari ai programelor de reducere a riscurilor.
2. Evaluarea maladiilor asociate consumului de droguri injectabile.
3. Evaluarea barierelor în accesarea serviciilor programelor de reducere a riscurilor.
4. Estimarea cost-beneficiului programelor de reducere a riscurilor.
5. Elaborarea unui set de măsuri pentru diminuarea efectelor negative ale consumului de droguri în rândul persoanelor care injectează droguri.

Metodologia cercetării științifice descrisă în lucrarea dată este de tip descriptiv după caracterul său, fiind efectuat studiul integral a datelor statistice oficiale și analiza comparativă cu rezultatele studiilor din populația generală și din populația-cheie afectată desfășurate la nivel global și național. Pentru determinarea aspectelor medico-sociale ale PCID a fost elaborat un chestionar special și desfășurat un studiu selectiv, precum și studiată morbiditatea generală și asociată consumului de droguri, în baza diagnosticelor principale și secundare ale PCUD aflați la tratament în IMSP de tip spitalicesc din Republica Moldova în perioada anilor 2013-2015.

Noutatea și originalitatea științifică. Pentru prima dată în RM a fost efectuat un studiu ştiinţific al caracteristicii medico-sociale și evaluarea morbidității generale și asociate consumului de droguri de rând cu autoaprecierea sănătăţii la PCID. Acest studiu a contribuit la evaluarea efectului PRR, precum şi la depistarea anumitor bariere de acces ale PCID în scopul diminuării consecințelor negative asociate consumului de droguri și referirii acestora la sistemul de sănătate pentru îmbunătățirea calității vieții lor.

Problema științifică soluționată în teză constă în elucidarea aspectelor medico-sociale, a morbidității generale și asociate consumului de droguri la PCID, fapt ce a permis evidențierea barierelor existente în asigurarea accesului la PRR și diminuării riscurilor pentru sănătatea publică. Evaluarea cost-beneficiului PRR și a schimbărilor comportamentale la PCID, beneficiari ai programelor de reducere a riscurilor a argumentat necesitatea asigurării durabilității financiare a PRR în scopul asigurării accesului, îmbunătățirii calității vieții PCID și reducerii riscurilor pentru sănătatea publică.

Semnificația teoretică. Prin cunoașterea caracteristicii medico-sociale a PCID din RM, rezultatele cercetării contribuie la fortificarea capacităților în domeniul promovării sănătății

publice atât în populația generală, cât și în rândul populației-cheie afectate. Rezultatele studiului sunt utilizate în cadrul instruirilor universitare și postuniversitare pentru cadrele medicale și sociale; la instruirea reprezentanților forțelor de ordine și a specialiștilor din domeniu pentru a spori referirea și a îmbunătăți accesul PCID la PRR.

Valoarea aplicativă a lucrării. În baza studiului realizat au fost puse în evidenţă problemele de sănătate asociate consumului substanţelor stupefiante depistate prin profilul specialiștilor la care PCID s-au adresat, autoaprecierii stării de sănătate și prin morbiditatea generală și asociată consumului de droguri [10]. Recomandările elaborate în baza studiului sunt utilizate de către specialiștii care activează în domeniu, în scopul extinderii serviciilor oferite și referirii acestui grup la un spectru mai larg de intervenții în scopul îmbunătățirii calității vieții lor.

Principalele rezultate științifice înaintate spre susținere.

1. Cunoașterea aspectelor medico-sociale, a morbidității generale și asociate consumului de droguri la PCID în RM sunt premise importante în elaborarea strategiilor de diminuare a riscurilor pentru sănătatea publică.
2. Schimbările comportamentale ale PCID, beneficiari ai PRR, constituie indicatorul principal al cost-beneficiului acestor programe. Prin creșterea unei practici de injectare sigure de 14,5 ori și siguranța actului sexual în 73% dintre cazuri, de rând cu instruirile și consilierile efectuate a asigurat la rândul său evitarea a 10336 de cazuri noi de HIV și HVC în perioada anilor 2012-2015.
3. Morbiditatea generală și cea asociată consumului de droguri înaltă, nivelul de acoperire cu PRR a populației-cheie afectate, precum și dinamica în creștere a numărului PCID atestă existența barierelor organizatorice, medico-sociale și juridice în asigurarea accesului și diminuării riscurilor la acest subgrup de populație.
4. În condițiile socioeconomice reale ale RM, de rând cu absolvirea graduală a suportului financiar pentru PRR din partea donatorilor externi, precum și prioritățile competitive dintre programele finanțate din exterior care urmează a fi preluate de către stat, evaluarea cost-beneficiului PRR în scopul asigurării continuității accesului este de o importanță majoră pentru sănătatea publică.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au contribuit la elaborarea Ghidului și Manualului Operațional de supraveghere epidemiologică de generația a II-a a

infecției HIV/SIDA în Republica Moldova, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 1551 din 26 decembrie 2013 [16]. Au fost obținute și implementate în practică patru certificate de inovator, precum și două certificate de înregistrare a obiectelor dreptului de autor și a drepturilor conexe. Rezultatele studiului au fost implementate în activitatea curativ-profilactică a IMSP DRN și a IMSP SDMC, contribuind la procesul de evaluare multiaspectuală medico-socială și a morbidității generale și asociate consumului de droguri ale PCID. Rezultatele obținute au fost implementate în procesul didactic al Școlii de Management în Sănătate Publică și al Catedrei de psihiatrie, narcologie și psihologie medicală ale IP USMF „Nicolae Testemițanu", vizând efectul PRR asupra sănătății PCID în RM.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele lucrării au fost prezentate și discutate în cadrul următoarelor foruri științifice:

1. Conferința științifică anuală a IMSP Institutul de Medicină Urgentă a tinerilor specialiști „Supradozările cu droguri în structura urgențelor medico-chirurgicale", Chișinău 2016.
2. Al 6-lea Congres medical național cu participare internațională a rezidenților și tinerilor specialiști MedEspera a USMF „Nicolae Testemițanu", „Efectul PRR în rândul PCID sub aspectul schimbărilor comportamentale", Chișinău 2016.
3. Conferința națională cu participare internațională a Asociației de Perinatologie „Problema socială a copiilor din familii în care se consumă droguri", Chișinău 2016.

Teza a fost discutată și recomandată spre susținere la ședința Școlii de Management în Sănătate Publică a USMF „Nicolae Testemițanu" din 27 iunie 2016 și la Seminarul Științific de Profil „Medicină socială și Management" din 7 octombrie 2016.

Publicații la tema tezei. La subiectul tezei au fost publicate 10 lucrări științifice, inclusiv 6 publicații fără coautori și 6 publicații în reviste științifice internaționale cotate SCOPUS.

Volumul și structura tezei. Lucrarea este expusă pe 200 de pagini de text electronic, conține 61 de figuri, 19 tabele, 15 anexe; constă din următoarea structură: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, rezumat în limbile română, engleză și rusă, bibliografie cu 142 de titluri, 128 de pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: persoane care injectează droguri, beneficiari ai programelor de reducere a riscurilor, consum problematic de droguri.

CONȚINUTUL TEZEI

1. ACTUALITĂȚI ÎN DOMENIUL UTILIZĂRII DROGURILOR LA NIVEL GLOBAL ȘI NAȚIONAL ȘI STRATEGIILE CONTEMPORANE DE DIMINUARE A RISCURILOR ASUPRA SĂNĂTĂȚII PUBLICE

Capitolul dat este structurat în 2 subcapitole și descrie situația privind consumul drogurilor la nivel mondial prin sinteza datelor publicate din domeniu. Patternul schimbător al drogurilor care survine din aspectul ilicit al acestora, precum și caracterul de suplinire a cererii denotă importanța acestui studiu prin cunoașterea în detaliu a caracteristicii drogurilor, precum și a efectelor pe care acestea le au atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și lung [7]. Datele disponibile la nivel național, prin compararea datelor statistice oficiale cât și a rezultatelor studiilor desfășurate atât în populația generală, cât și în populația-cheie afectată, au facilitat prezentarea unei analize situaționale cu privire la utilizarea drogurilor în Republica Moldova.

2. MATERIALE ŞI METODE DE CERCETARE

În acest capitol sunt descrise detaliat metodologia, materialele şi metodele de studiu utilizate în cadrul cercetării. Sunt redate atât formula de calcul a eșantionului, cât și designul studiului. În cadrul cercetării s-a stabilit eșantionul de intervievare de 965 de persoane, beneficiari ai PSS, 950 de chestionare fiind validate (1,6% chestionare nefiind validate prin refuzul semnării *Acordului Informat*) [11]. Chestionarea a fost organizată în cadrul unităților de implementare a programelor de prevenire HIV la nivel național. Studiul a fost efectuat în perioada anilor 2012-2015 și a fost realizat în câteva etape:

La prima etapă a fost îndeplinit studiul secundar cu descrierea narativă a surselor bibliografice dedicate temei cercetării. În urma acestei analize au fost formulate scopul şi obiectivele cercetării, au fost stabilite unităţile de cercetare, durata studiului şi instrumentele pentru acumularea datelor primare.

La a doua etapă a fost realizat studiul descriptiv după volumul eşantionului selectat. Pentru cercetare a fost planificat lotul de cercetare: PCID din Republica Moldova, beneficiari ai PRR pentru care a fost elaborat un chestionar special cu 4 module axate pe caracteristica generală a PCID, cu determinarea nivelului de studii, angajare în câmpul muncii, ce drogului de bază și ce drogului secundar folosește, modul de administrare, frecvența administrării; modalitatea de informare referitor la PRR, aderarea la TSO; autoaprecierea stării de sănătate și

schimbările comportamentale survenite în timp de când este beneficiar al PRR. Metodologia cercetării, cu criteriile de includere și excludere fiind prezentată în Figura 1.

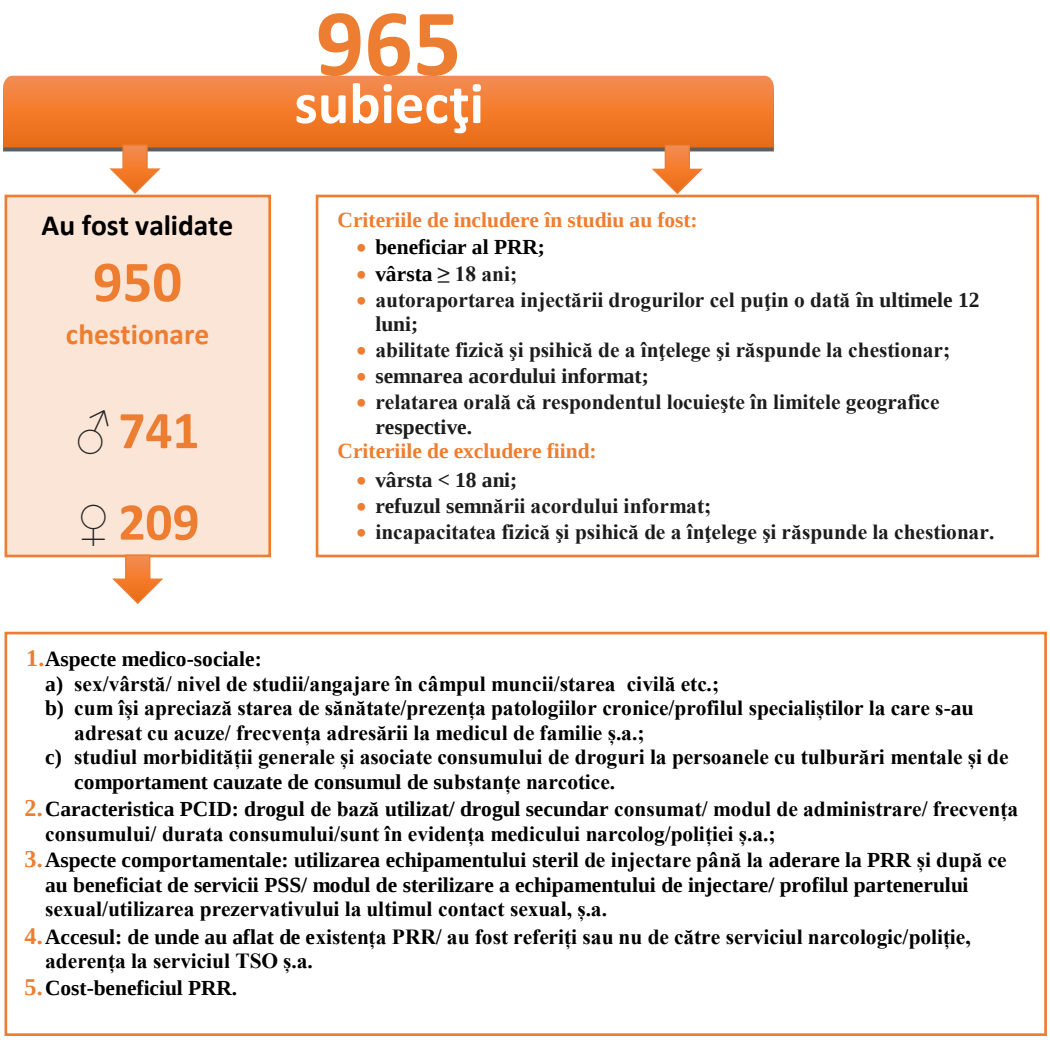

Fig. 1. Metodologia cercetării.

Pentru acumularea datelor primare au fost utilizate următoarele metode: analiza datelor din studiile desfășurate atât în populația generală, cât și în rândul populației-cheie afectate cu privire la utilizarea drogurilor; chestionarea (pentru îndeplinirea studiului selectiv); date din literatura științifică; date din cadrul rapoartelor internaționale și naționale; metoda istorică și matematică. Prelucrarea datelor primare s-a efectuat computerizat, cu utilizarea programului statistic pentru științe, utilizând programul SPSS 22.0 (SPSS Inc).

3. EVALUAREA ASPECTELOR MEDICO-SOCIALE, A SCHIMBĂRILOR COMPORTAMNETALE ȘI A MORBIDITĂȚII LA PERSOANELE CARE INJECTEAZĂ DROGURI, BENEFICIARI AI POGRAMELOR DE REDUCERE A RISCURILOR

3.1. Studiul aspectelor medico-sociale ale persoanelor care injectează droguri, beneficiari ai programelor de reducere a riscurilor din Republica Moldova. Din numărul total de respondenţi cota bărbaţilor constituie 78,0%, iar cea a femeilor – 22,0%. Dintre persoanele intervievate, 98,9% au fost din mediul urban, vârsta medie fiind de 32,5 ± 0,28 ani, grupa de vârstă ≥ 25 de ani constituind 85,2%. Din numărul total de respondenţi care au afirmat că sunt angajaţi în câmpul muncii, fiecare al treilea (39,8%) are un serviciu permanent, 53,3% afirmând un serviciu sezonier şi 6,9% - lucru sezonier peste hotare [13]. Persoanele neangajate în câmpul muncii sunt reprezentate de studenţi (39,2%), şomeri (41,2%), persoane casnice (16,6%) şi pensionari (0,8%) (Figura 2).

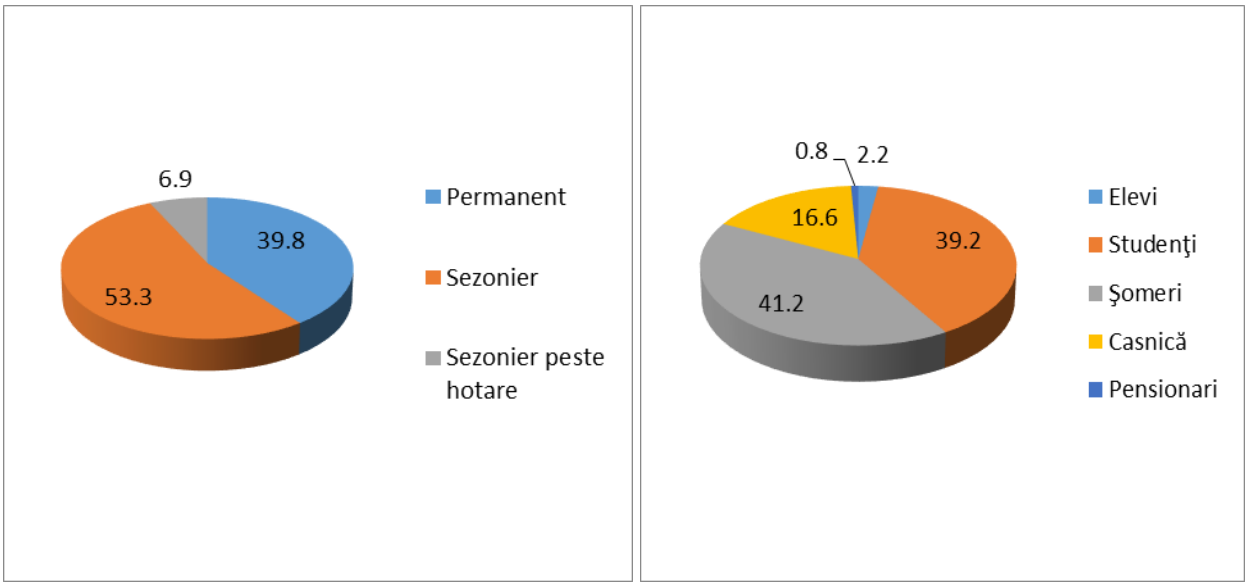

Fig. 2. Structura persoanelor care injectează droguri după statutul social în funcție de angajare sau neangajare în câmpul muncii, respondenți din cadrul cercetării (%).

Cei 41,2% dintre respondenții care au afirmat că sunt șomeri la momentul intervievării au fost indicate diferite motive de lipsă a unui loc de serviciu, cauzele principale fiind prezentate în Figura 3. Din motivele invocate pentru neangajare în câmpul muncii, 66,2% a fost stipulată cauza de căutare a unui loc de muncă și 16,7% au motivat un grad de dizabilitate ce nu-i permite

respondentului să muncească. În funcţie de nivelul de studii, trebuie de menţionat, că fiecare al doilea respondent (50,0%) are studii medii nefinisate.

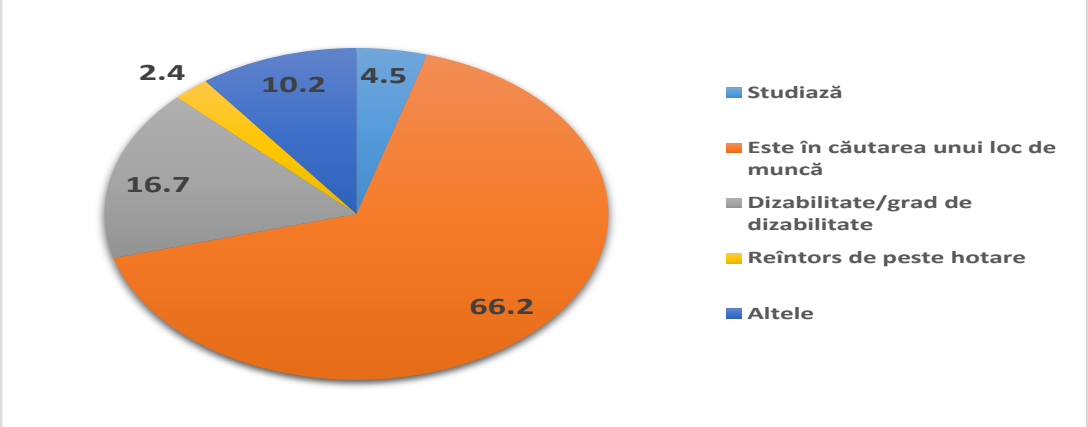

Fig. 3. Motivele neangajării în câmpul muncii invocate de către persoanelor care injectează droguri, respondenți din cadrul lotului de studiu (%).

Conform rezultatelor cercetării, fiecare al treilea respondent locuieşte cu un partener (30,2%), cu părinţi locuiesc 28,0%, cu partener şi copii – 13,1%. O problemă majoră de ordin social pentru PCID conform datelor studiului constituie traiul în 32,8% din cazuri cu un partener care consumă droguri. Conform rezultatelor**,** femeile și în acest caz sunt mai vulnerabile decât bărbații, raportând aproape în jumătate din cazuri (49,7±3,94%) traiul cu un partener care consumă droguri, în comparație cu 27,3±1,89% dintre bărbați care au afirmat pozitiv la aceeași întrebare cu o diferență statistic semnificativă ($t=5,1$; $p<0,001$).

Conform analizei datelor, din numărul total de respondenţi, 43,5% se află în evidenţa medicului narcolog şi 33,6% în evidenţa poliţiei (Figura 4). Nu s-au atestat discrepanțe majore pe grupe de sexe referitor la tipul drogului principal utilizat, precum și la modul de administrare al acestuia, fiind injectat în 98,3% în cazul bărbaților și 98,8% în cazul femeilor, cealaltă cale de administrare întâlnită cel mai frecvent fiind administrarea internă, raportată de 1,2% dintre bărbați și 0,6% dintre femei.

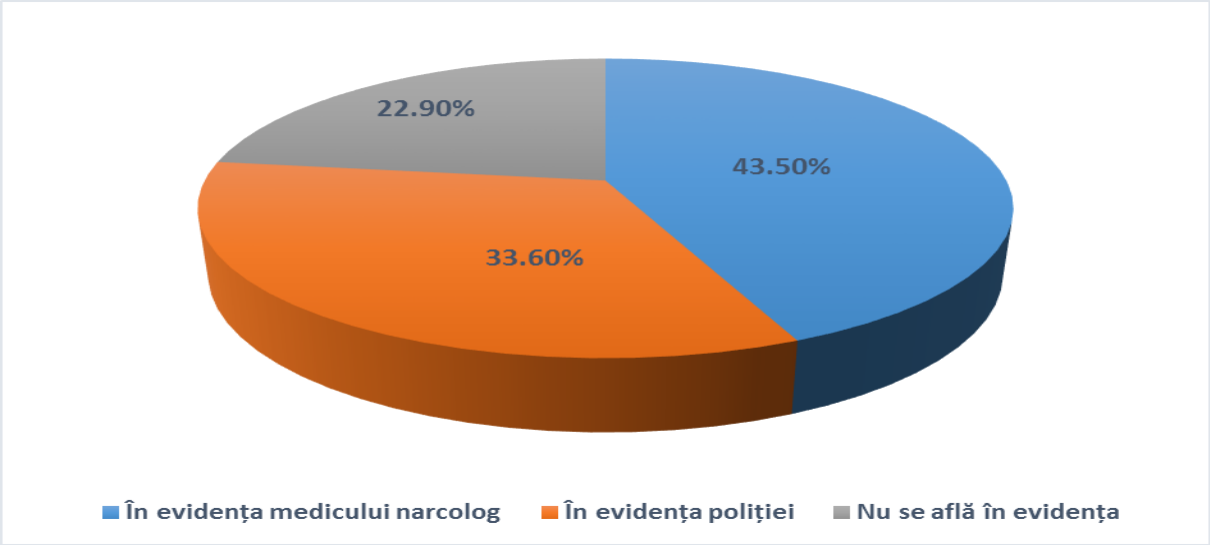

Fig. 4. Ponderea persoanelor care injectează droguri și se află în evidența medicului narcolog și a poliției, respondenți din cadrul lotului de studiu (%).

Structura celor mai frecvent utilizate tipuri de drog principal în funcție de sexe este prezentată în Figura 5, fără diferențe statistic semnificative între cele 2 grupe de respondenți.

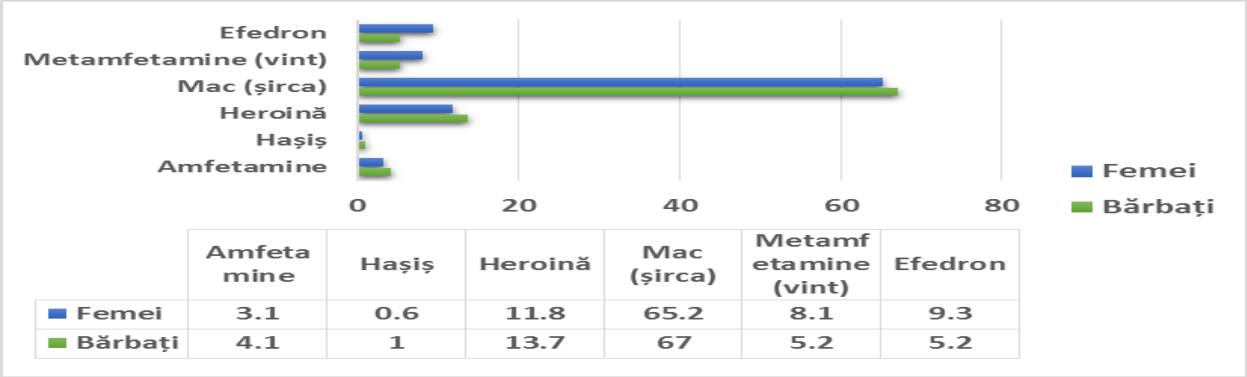

	Amfetamine	Haşiş	Heroină	Mac (șirca)	Metamfetamine (vint)	Efedron
Femei	3.1	0.6	11.8	65.2	8.1	9.3
Bărbați	4.1	1	13.7	67	5.2	5.2

Fig. 5. Distribuția persoanelor care injectează droguri în funcție de utilizarea drogului principal, respondenți din cadrul lotului de studiu (%).

Rezultatele studiului privind frecvența utilizării drogului principal au evidențiat 56,3% din cazuri utilizare de 2-3 ori pe săptămână; în 34,7% din cazuri utilizare zilnică și în 7,3% din cazuri consum o dată pe săptămână sau mai rar. Aceste rezultate sunt de importanță majoră, deoarece frecvența consumului de droguri este direct proporțională cu rata de supradozaj. Conform datelor obținute referitor la drogul secundar, cel mai frecvent a fost consumată marijuana, în 29,1% din cazuri, urmată de alcool, în 16,3% din cazuri, metamfetamine, în 11,8%, mac (șirca) în 8,7% și heroină în 6,2% din cazuri. Modul de administrare a drogului secundar în

mare parte a fost declarat a fi injectabil în 39,8% din cazuri, fumat în 30,6% din cazuri și în 27,7% din cazuri fiind administrat intern, spre deosebire de modul de administrare a drogului de bază, care în 98,7% din cazuri a fost raportat de către respondenți ca fiind utilizat prin injectare [9,10]. Studiul duratei de consum a drogurilor ne-a permis de a determina diferențe pe grupe de sexe referitor la durata consumului (Figura 6).

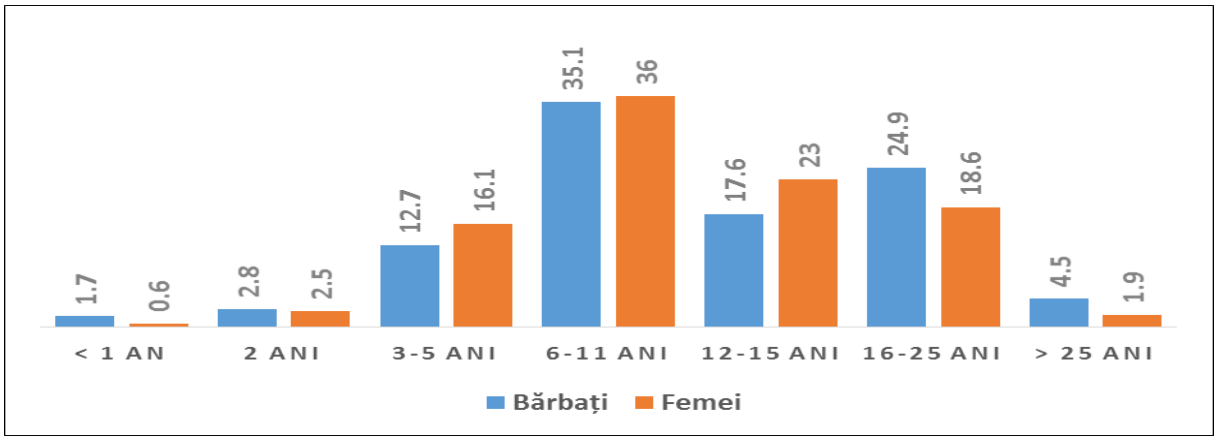

Fig. 6. Repartizarea persoanelor care injectează droguri în funcție de durata consumului, respondenți din cadrul lotului de studiu (%).

Cea mai mare grupă de respondenți de ambele sexe a indicat consumul de droguri de 6-11 ani, fiind raportat de 36% dintre femei și 35,1% dintre bărbați.

3.2. Evaluarea schimbărilor comportamentale ale persoanelor care injectează droguri în urma programelor de reducere a riscurilor din Republica Moldova. Respondenții din cadrul studiului au afirmat în proporție de 58% utilizarea seringilor sau acelor folosite de altcineva până la intrare în PRR. Este îmbucurător faptul că în rândul respondenților care au intrat în PRR cota acestora s-a micșorat de 14,8 ori și constituie 3,9% la momentul intervievării [12]. Schimbările comportamentale țin nu doar de practicarea actului sigur de injectare în cazul persoanei respective, dar și de educarea acesteia de a nu da/oferi altora seringi/ace folosite, iar respondenții din cadrul cercetării au afirmat că nu au dat altor persoane ace/seringi folosite pe parcursul ultimelor 12 luni în 80,3% din cazuri (Figura 7). În 96,1% din cazuri, respondenții studiului au afirmat că nu au utilizat ace/seringi folosite de alții la ultima injectare.

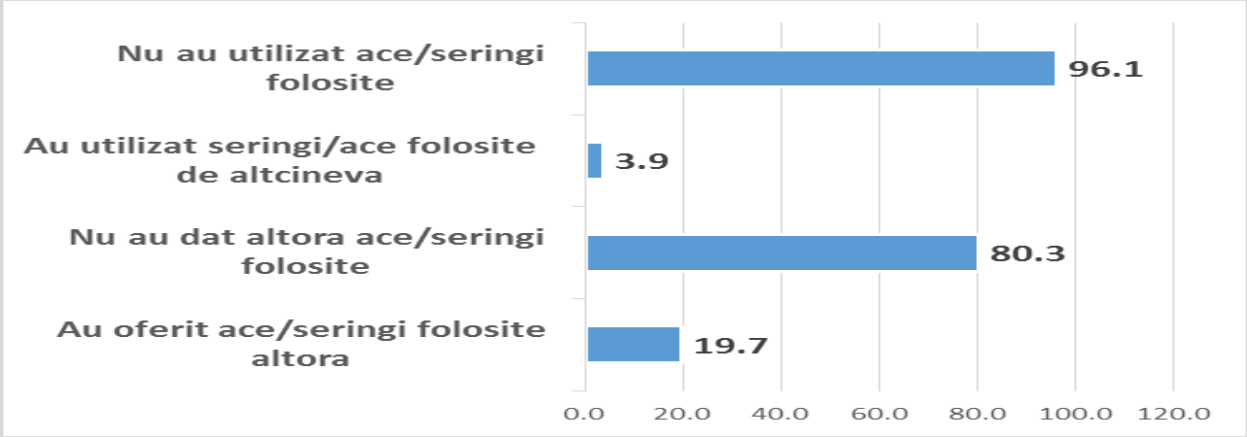

Fig. 7. Partajarea echipamentului de injectare pe parcursul ultimelor 12 luni de către persoanele care injectează droguri, beneficiari ai programelor de reducere a riscurilor, respondenți din cadrul cercetării (%).

Studiul schimbările comportamentale din prisma siguranței actului sexual și a ultimului partenerul sexual a demonstrat utilizarea prezervativului ca măsură de profilaxie a răspândirii infecțiilor HIV/SIDA și ITS la ultimul contact sexual în rândul PCID, fiind afirmată pozitiv în 73,1% din cazuri de către respondenți (Figura 8).

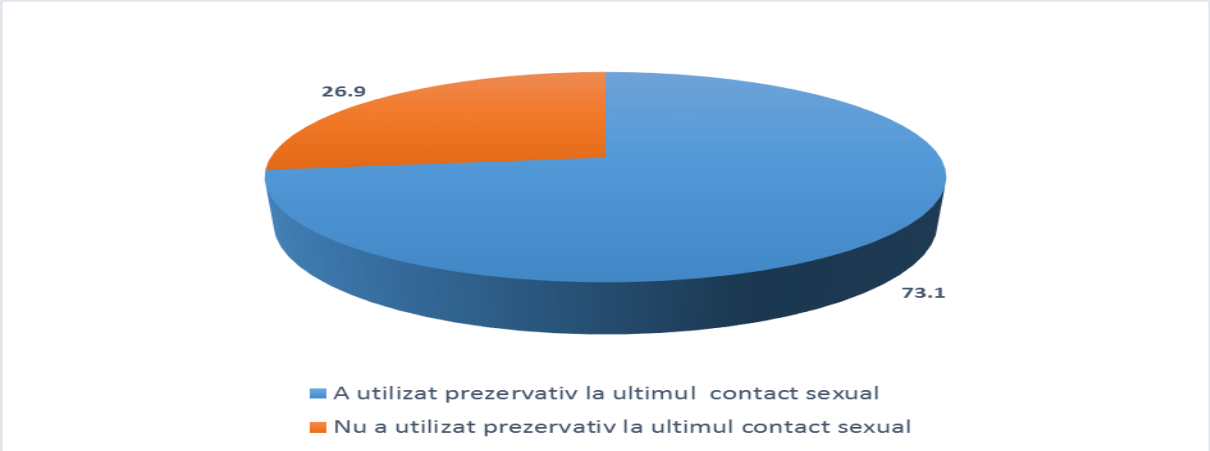

Fig. 8. Ponderea persoanelor care injectează droguri în funcție de utilizarea prezervativului la ultimul contact sexual, respondenți din cadrul lotului de studiu (%).

În 51,3% din cazuri, ultimul partener sexual a fost raportat ca fiind soția/soțul sau concubina/concubinul, în 19,2% din cazuri au indicat un partener stabil. Partenerul ocazional a înregistrat la fel valori ridicate, fiind raportat de 23,8% dintre respondenții antrenați în studiu. Ceilalți parteneri, ca de exemplu cel comercial, a înregistrat valori mult mai scăzute, de 5,8%.

3.3. Studiul morbidității generale și asociate consumului de droguri la persoanele care injectează droguri din Republica Moldova. Pentru a aprecia starea de sănătate, chestionarele au inclus un modul de întrebări ce ține de autoaprecierea stării de sănătate a respondenților din cadrul cercetării. Astfel, 54,9% dintre respondenți au calificat starea lor de sănătate ca fiind una satisfăcătoare, în 25,4% din cazuri apreciind-o ca fiind bună, iar în 19,7% din cazuri nesatisfăcătoare (Figura 9).

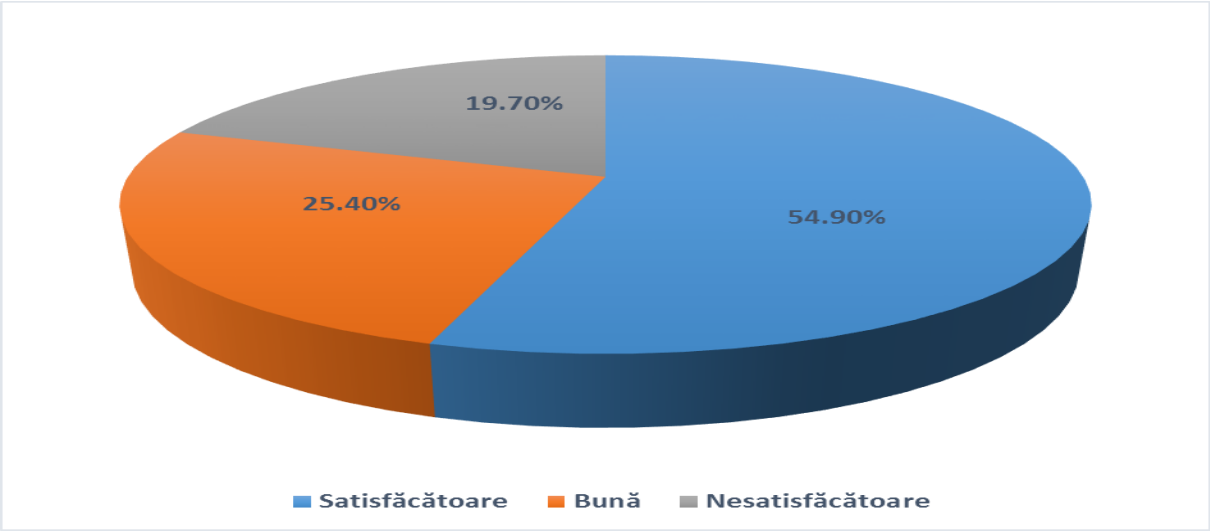

Fig. 9. Ponderea persoanelor care injectează droguri în funcție de autoaprecierea stării de sănătate, respondenți din cadrul cercetării (%).

Pentru calificativul unei stări de sănătate satisfăcătoare ca și pondere mai mare a optat grupa de vârstă 30-39 de ani cu 43,7% dintre bărbați și 46,9% dintre femei, însă diferență statistic semnificativă dintre cele 2 sexe s-a stabilit pentru grupa de vârstă 40-49 de ani (15,2 ±2,02% și respectiv 6,2±2,67%, t=2,691; p<0,01). Cea mai mică rată a fost înregistrată în cazul aprecierii stării de sănătate ca fiind nesatisfăcătoare în 19,7% din cazuri, predominând pentru grupa de vârstă 30-39 de ani, stabilindu-se diferențe statistic semnificative dintre bărbați și femei (61,5±4,77% și respectiv 42,5± 7,82%, t=2,079, p< 0,05).

Chiar dacă ponderea celor care nu atestă nicio schimbare a sănătății este de peste 50%, totuși 69,9% dintre respondenți au confirmat că suferă de maladii cronice la momentul chestionării. Din cei care au relatat prezența maladiilor cronice, ponderea bărbaților a reprezentat 48,7%, iar cea a femeilor 44,7% din cazuri. Din lotul de respondenți, 36,6% au afirmat prezența bolilor infecțioase cronice, 16,4% au indicat patologii cardiovasculare cu care s-au adresat la medic, 15,2% au afirmat solicitarea consultului neurologului, 1,7% au prezentat acuze ale

aparatului endocrin și 5,4% s-au adresat la oftalmolog și otorinolaringolog. Respondenții care au indicat acuze multiple cu care s-au adresat la mai mulți specialiști au declarat prezența patologiilor cronice concomitente (Figura 10). Astfel, 51,3% dintre aceștia au afirmat prezența unei singure patologii cronice, în 11,4% din cazuri prezența a 2 patologii cronice concomitente și în 5,9% din cazuri – 3 patologii cronice concomitente.

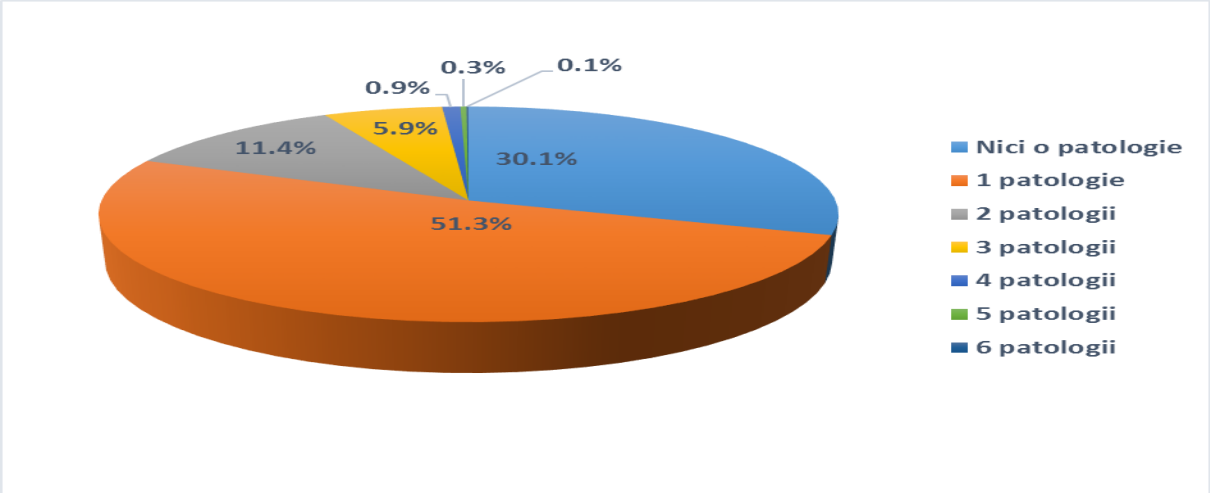

Fig. 10. Ponderea persoanelor care injectează droguri în funcție de numărul patologiilor cronice, respondenți din cadrul lotului de studiu (%).

Pentru a descrie structura morbidității PCID din lotul de studiu, am evaluat profilul specialiștilor medicali care au consultat respondenții. Cei mai întrebați medici specialiști, consultul cărora a fost solicitat de către respondenții din cadrul cercetării, au fost în 29,4% din cazuri medicul infecționist, în 19,6% din cazuri - medicul neurolog, în 12,1% din cazuri - medicul otorinolaringolog, în 6,8% din cazuri - medicul cardiolog și în 3,4% din cazuri - medicul ftiziopulmonolog. Frecvența și necesitatea consultării medicului de familie de două ori și mai des pe an a fost raportată de către respondenți în 44,8% din cazuri, urmată de 30% dintre cei care au solicitat medicul de familie o dată pe an și de 8,2% dintre cei care l-au solicitat mai rar.

Analiza morbidităţii PCID a fost studiată prin diagnosticele cu care 1309 pacienți s-au aflat la tratament în IMSP din RM în perioada anilor 2013-2015 cu tulburări mentale şi de comportament legate de consumul opiaceelor, derivatelor canabisului, stimulantelor, inclusiv cofeina şi cocaina, şi de intoxicaţii cauzate de substanțe stupefiante. La tratament staționar în IMSP spitaliceşti din RM s-au aflat 1309 pacienți, inclusiv 1062 de pacienți (81,14%) cu diagnosticul primar şi 247 (18,86%) de pacienți cu diagnosticul secundar de tulburări mentale și

de comportament şi intoxicaţii [8]. Conform datelor vizând tratamentul staţionar la PCID constatăm o creştere a numărului de spitalizări de la 282 de cazuri în anul 2013 la 409 cazuri în anul 2015, sau cu 45% în special din contul PCID cu tulburări mentale şi de comportament care au constituit din totalul celor spitalizaţi 91,13% în anul 2013, 100% în anul 2014 şi 96,33% în anul 2015. Durata medie de tratament staţionar a bolnavilor cu tulburări mentale şi de comportament este în funcție de drogul cauzal, constituind 16,67 zile în cazurile legate de consumul derivatelor de canabis, 15,89 zile în cele cauzate de consumul altor stimulante, inclusiv cofeina, şi 13,15 zile în cele cauzate de consumul opiaceelor [8]. Dintre PCID spitalizate cu tulburări mentale şi de comportament, ca factor cauzal, opiaceele au constituit 74,29%, derivatele de canabis 18,29%, cocaina 0,28% şi alte stimulante, inclusiv cofeina, 4,04% [8]. Statusul socioeconomic precar, rata înaltă de şomaj, lipsa unui domiciliu de rând cu efectele pe termen scurt şi lung ale drogurilor consumate predispun PCID la un nivel înalt de morbiditate [17,18]. Analiza morbidităţii pe grupe nosologice a PCID după diagnosticele secundare atestă o predominare a bolilor aparatului digestiv în 33,51% din cazuri, leziunilor traumatice și consecințelor lor în 24,19% din cazuri, bolilor sistemului nervos în 11,8% din cazuri, bolilor aparatului respirator în 7,9% din cazuri, bolilor aparatului circulator în 4,57% din cazuri, tulburărilor mentale şi de comportament în 3,45% din cazuri, bolilor aparatului genito-urinar în 2,37% din cazuri, infecţiilor cu virusul HIV în 2,45% din cazuri, alcoolismului cronic în 3,86% din cazuri şi tuberculozei în 2,12% din cazuri. Media diagnosticelor secundare la o persoană care injectează droguri a constituit 2,5 în anul 2013, 2,29 în anul 2014 şi 2,07 în anul 2015, media de diagnostice secundare constituind 2,26 [8].

4. EVALUAREA PROGRAMELOR DE REDUCERE A RISCURILOR PRIN STUDIUL BARIERELOR DE ACCES, A COST-BENEFICIULUI ȘI A MĂSURILOR DE DIMINUARE A EFECTELOR NEGATIVE ÎN RÂNDUL PERSOANELOR CARE INJECTEAZĂ DROGURI

4.1. Evaluarea anumitor bariere în asigurarea accesului persoanelor care injectează droguri la programele de reducere a riscurilor din Republica Moldova. Pentru a determina modul în care respondenții din cadrul cercetării au aflat despre existența PRR, aceștia au fost întrebați de unde sau de la cine au aflat despre existența PSS. Conform datelor obținute, este de menționat faptul că în 48,6% din cazuri respondenții au aflat de existența programelor de

la o altă PCUD, probabil în timpul actului de injectare, precum și în 22,9% din cazuri de la un asistent social sau coordonatorul din teren (Figura 11).

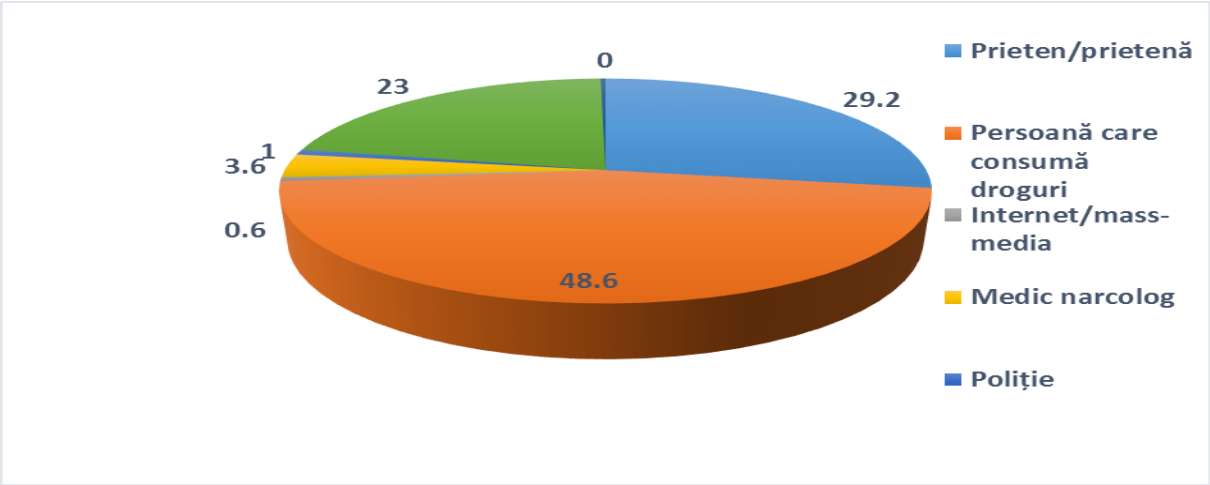

Fig. 11. Ponderea persoanelor care injectează droguri, în funcție de modalitatea de informare despre existența programelor de reducere a riscurilor, respondenți din cadrul cercetării (%).

În același timp, este regretabil faptul că doar 0,8% dintre beneficiari au aflat de existența acestor programe de la reprezentanții forțelor de ordine (33,6% fiind în evidența poliției) și 3,8% de la medicul narcolog (43,5% fiind în evidența serviciului narcologic), veriga care are menirea să fie mecanismul principal de referire în realizarea implementării și acoperirii cât mai largi a populației-cheie afectate cu aceste programe. În Republica Moldova, restricția de vârstă pentru a accesa programele de reducere a riscurilor, inclusiv înrolarea în terapia de substituție cu opioide conform actelor normative este de 18 ani [14]. Referitor la femeile care injectează droguri, există o suprapunere mai mare între rețelele sociale sexuale și de injectare decât în rândul bărbaților care injectează droguri [22]. Acest lucru crește riscul de dobândire a infecției HIV atât pe cale heterosexuală, cât și pe cea a actului de injectare nesigur. Spectrul de servicii pe care le oferă PSS nu acoperă necesitățile femeilor în contextul sănătății reproductive și sexuale, lacune care se răsfrâng și asupra tinerilor și a partenerilor PCID.

Studiile efectuate în Republica Moldova cu privire la eficiența programelor de substituție cu opioide au atestat un nivel de acoperire de sub 1%, ceea ce reprezintă un nivel prea jos pentru a avea impactul scontat al acestei intervenții [14].

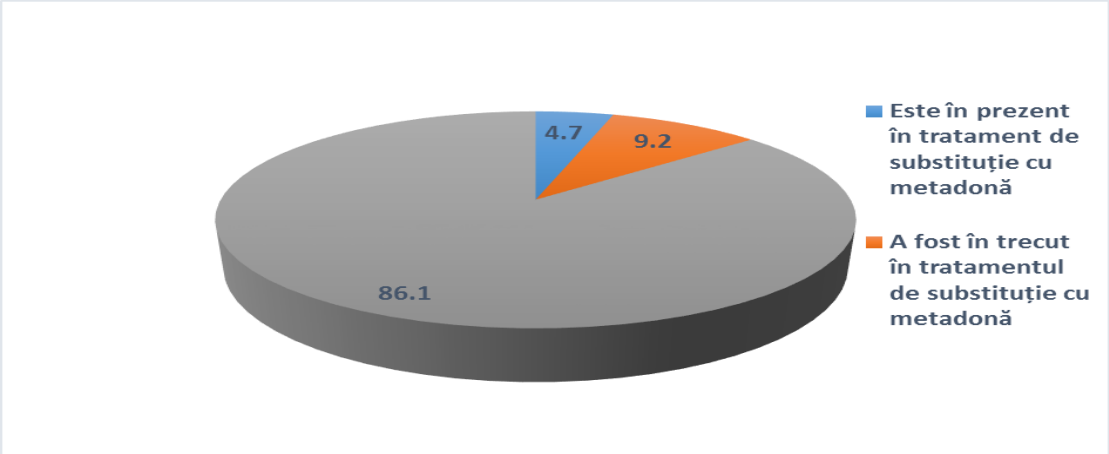

Fig. 12. Ponderea persoanelor care injectează droguri în funcție de aderarea la tratament de substituție cu metadonă, respondenți din cadrul cercetării (%).

Din numărul respondenților din cadrul cercetării noastre, 86,1% nu au fost niciodată în tratament de substituție cu opioide (TSO). Doar 4,7% dintre beneficiarii intervievați se află în prezent în tratament de substituție, iar 9,2% au declarat că au fost în trecut (Figura 12).

4.2. Studiul cost-beneficiului programelor de reducere a riscurilor în rândul persoanelor care injectează droguri pentru sistemul de sănătate. Analiza cost-beneficiului PRR din RM, din cadrul cercetării noastre, a avut drept scop estimarea beneficiilor rezultate din intervențiile oferite în cadrul PSS, inclusiv oferire de seringi sterile, șervețele cu alcool, prezervative, dezinfectante, beneficii în urma consilierii și instruirii pentru perioada anilor 2012-2015. Volumul total al cheltuielilor pentru perioada vizată a constituit circa 424398 $ SUA în punctul de implementare din mun. Bălți, care deservește inclusiv și orașele Fălești, Ungheni și Glodeni [15].

Pentru calculul costului unui caz evitat HIV și HVC prin PRR s-a aplicat metodologia ONU/SIDA „Data Inputs for NSEP Evaluation Model", care inlcude următoarele variabile: prevalența HIV în rândul PCID din mun. Bălți – 41,8%; prevalența HVC – 38,5% (conform IBSS 2012/2013); șansa teoretică de infectare cu HIV și HVC în cazul utilizării unei seringi nesterile (variază între 1,5% și 4%) [15]; rata de utilizare indirectă a echipamentului de injectare pe parcursul ultimei luni (conform IBSS 2012/2013) de 37,3% pentru mun. Bălți. Se iau în calcul numărul de seringi și prezervative distribuite în rândul PCID pentru perioada analizată, care au constituit un număr cumulativ de 11815 bunuri. Din datele disponibile pentru perioada

analizată și estimările oficiale oferite de către ONU/SIDA au fost calculate cazurile noi de infectare cu HIV și HVC evitate prin oferire de seringi, prezervative, precum și prin servicii de consiliere și instruire pentru a calcula costul unui caz evitat prin intermediul PRR (Tabelul 1). Estimările cheltuielilor pentru medicamente și tratament per caz de HIV și HVC infectat în Republica Moldova au fost efectuate conform standardelor medicale din staționar pentru anul 2012.

Tabelul 1. Volumul alocațiilor financiare pentru Programele de reducere a riscurilor și numărul estimat de cazuri noi de infectare cu HIV și HVC evitate

Indicatori	**NR.**
Volumul cheltuielilor pentru PRR în perioada 2012/2015 ($ SUA)	**424.398,2**
Cazuri noi de infectare cu HIV evitate prin schimbul de seringi	1239
Cazuri noi de infectare cu HVC evitate prin schimbul de seringi	6458
Cazuri noi de infectare cu HIV evitate prin oferirea de prezervative	106
Cazuri noi de infectare cu HVC evitate prin oferirea de prezervative	1719
Cazuri noi de infectare cu HIV evitate prin serviciile de consiliere și instruire	47
Cazuri noi de infectare cu HVC evitate prin serviciile de consiliere și instruire	767
TOTAL CAZURI NOI DE INFECTARE CU HIV SAU HVC EVITATE	**10336**
COST PER CAZ EVITAT ($ SUA)	**41,1**

Rezultatele obținute referitor la rata unui caz evitat prin PRR din costul de tratament atât pentru HIV, cât și pentru HVC în baza standardelor medicale au demonstrat cost-beneficiul PRR în rândul PCID din RM, fiind în medie de 11,8% și 2,8% din costul anual de tratament al unui pacient cu HIV și de 0,2% din costul mediu de tratament anual al unui pacient cu HVC.

4.3. Măsurile de diminuare a efectelor negative asociate consumului de droguri injectabile în rândul persoanelor care injectează droguri din Republica Moldova. Sistemul de sănătate publică prin diversificarea tipurilor de servicii prestate, crearea și fortificarea capacităților, îmbunătățirea calității serviciilor și acomodarea lor la necesitățile și caracteristicile PCID din RM, precum și partenerii acestora va asigura o acoperire mai largă cu aceste servicii a

populației-cheie afectate, asigurând profilaxia, depistarea, tratamentul și reabilitarea medicală în corespundere cu recomandările științifice în domeniu și prevederile documentelor de politici. În acest scop a fost elaborat un set de măsuri de coordonare intersectorială pentru atenuarea barierelor organizatorice, medico-sociale și juridice depistate în scopul îmbunătățirii accesului și calității serviciilor prestate pentru a crește calitatea vieții PCID.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE

CONCLUZII GENERALE

1. Cercetarea actuală denotă că structura socio-demografică a PCID este formată din 78% bărbați, rata celor cu vârsta ≥ de 25 de ani fiind de 85,2%, iar vârsta medie a lotului de cercetare este de 32,5±0,28 ani. Rata șomajului nu diferă semnificativ în funcție de sex, constituind 52,2% în cazul femeilor și 53,9% în cazul bărbaților, ponderea celor angajați în câmpul muncii fiind de 39,8%.

2. Conform studiului consumului problematic în rândul PCID, s-a demonstrat injectarea drogului primar în peste 98% din cazuri și a drogului secundar în peste 39% din cazuri cu o frecvență a consumului de 2-3 ori pe săptămână în 56,3% din cazuri și în 34,7% din cazuri utilizare zilnică. Comparativ cu rezultatele ultimelor studii publicate din domeniu (IBSS, runda 2012/2013), în care injectarea zilnică a fost raportată în 19,3% din cazuri, atestăm o valoare de 1,7 ori mai mică decât rezultatul obținut în cadrul cercetării noastre, ceea ce denotă creșterea acestui indicator în timp.

3. În urma cercetării am stabilit problema referirii de către serviciul narcologic și reprezentanții forțelor de ordine la PRR puse în evidență de cei 43,5% dintre respondenții din lotul de studiu, care au afirmat că se află în evidența medicului narcolog și doar 3,6% dintre cei intervievați au fost referiți de către acești specialiști la programele de prevenire HIV. Același lucru se atestă și în cazul poliției. Dintre cei 33,6% respondenți care se află în evidență doar 0,8% au indicat că au aflat de existența acestor servicii de la reprezentanții forțelor de ordine.

4. Analiza cost-beneficiului PRR din Republica Moldova, efectuată în baza datelor financiare pentru RDD Nord, a demonstrat la un cost anual mediu de 41,1$ SUA per beneficiar au fost evitate 1392 de cazuri noi de infectare cu HIV și 8944 de cazuri noi cu HVC în perioada analizată (2012-2015), prin distribuire de seringi sterile, prezervative, dezinfectante, consiliere și instruire.

5. Studiul atestă o creștere a prevalenței prin narcomanie în populaţia adultă de la 331,42 cazuri în anul 2011 la 400,78 cazuri în anul 2015 sau cu 25,29%. Studiul retrospectiv al morbidității generale cu diagnostic principal de tulburări mentale şi de comportament şi intoxicaţii la PCID atestă o creştere a numărului de spitalizări cu 45% comparativ pentru perioada anilor 2013-2015 cu media diagnosticelor secundare la o persoană care injectează droguri constituind 2,26% maladii. Analiza morbidităţii pe grupe nosologice la PCID după diagnosticele secundare atestă o predominare a bolilor aparatului digestiv în 33,51% din cazuri, a leziunilor traumatice și consecințelor lor în 24,19% din cazuri, bolilor sistemului nervos în 11,8% din cazuri, bolilor aparatului respirator în 7,9% din cazuri, bolilor aparatului circulator în 4,57% din cazuri, tulburărilor mentale şi de comportament în 3,45% din cazuri, bolilor aparatului genito-urinar în 2,37% din cazuri, infecţiilor cu virusul HIV în 2,45% din cazuri, alcoolismului cronic în 3,86% din cazuri şi tuberculozei în 2,12% din cazuri.

6. Morbiditatea asociată consumului de droguri evaluată atât în baza autoaprecierii stării de sănătate cât și a profilului specialiștilor solicitați de către PCID, atestă că deși 54,9% dintre respondenții studiului au apreciat stare lor de sănătate ca fiind satisfăcătoare, 69,9% au afirmat prezența maladiilor cronice și o treime au solicitat consultul medicului infecționist. Dintre cei cu maladii cronice, numărul patologiilor cronice au variat de la 1 patologie cronică în 73,1% dintre cazuri, la 3 patologii cronice în 8,9% dintre cazuri și 5 patologii cronice în 1,1% dintre cazuri.

7. În cercetarea actuală a fost soluționată problema științifică a efectului PRR, determinat prin schimbările comportamentale ale PCID survenite în timp care constituie indicatorul principal al cost-beneficiului acestor programe. Astfel, prin creșterea unei practici sigure de injectare de 14,5 ori și siguranța acului sexual în 73% dintre cazuri, de rând cu instruirile și consilierile efectuate pentru acest subgrup de populație a asigurat la rândul său evitarea unui număr cumulativ de 10336 de cazuri noi de infectare cu HIV și HVC în perioada anilor 2012-2015.

RECOMANDĂRI PRACTICE

Pentru soluționarea problemelor evidențiate în cadrul studiului propunem următoarele recomandări pentru diferite nivele:

I. La nivel de Minister al Sănătății

1.1. Asigurarea accesului la programele de prevenire HIV și TSO a tinerilor prin modificările cadrului legal și normativ de la 18 la 15 ani. Lărgirea rețelei PSS și de TSO pentru o acoperire

geografică mai largă, în special în teritoriile administrative cu incidența HIV cea mai crescută. Diversificarea serviciilor prestate în cadrul PRR care să corespundă și nevoilor beneficiarilor de sex feminin, tinerilor și partenerilor PCID, și anume oferirea metodelor de contracepție adiționale având în vedere faptul că femeile PCID sunt adesea antrenate și în sexul comercial, iar vulnerabilitatea acestora de a lua o decizie referitor la utilizarea prezervativului este mică atât în populația-cheie afectată, cât și în populația generală, având un impact semnificativ pentru sănătatea reproductivă.

1.2. Reieșind din numărul estimat de PCID în Republica Moldova și nivelul actual de acoperire cu PRR sunt necesare măsuri de fortificare a capacităților organizațiilor prestatoare de servicii din cadrul PRR pentru acoperirea maximală a PCID.

1.3. Elaborarea protocoalelor clinice naționale privind tratamentul tulburărilor comportamentale determinate de canabis și droguri sintetice în scopul asigurării tratamentului persoanelor care injectează droguri care să corespundă tendințelor actuale de consum al drogurilor.

1.4. Standardizarea la nivel național a cazului de deces asociat consumului de droguri (DAD) cu asigurarea centrelor de medicină legală, centrelor toxicologice și laboratoarelor regionale cu aparataj de laborator expres pentru determinarea toxicelor și a drogurilor ilicite.

1.5. Elaborarea unui mecanism de finanțare din cadrul bugetului de stat a organizațiilor de implementare a PRR în scopul preluării acoperirii necesităților financiare și lărgirii spectrului de servicii din cadrul surselor bugetare.

1.6. Asigurarea instruirii medicilor de familie și a asistentelor din asistența medicală primară în problemele de sănătate legate de consumul drogurilor ilicite în cadrul instruirii continue conform regulamentelor stabilite.

1.7. Reieșind din spectrul patologiilor asociate consumului problematic de droguri, este necesar de a asigura planificarea pentru tratament ambulatoriu, de staționar și de reabilitare psihologică a PCID prin elaborarea unui document cadru de integrare și asigurare a continuității în fortificarea sănătății acestora.

II. La nivel de prestatori ai programelor de reducere a riscurilor

2.1. Referirea de către prestatorii de servicii din cadrul PRR a beneficiarilor la TSO și la specialiștii de profil în conformitate cu maladiile asociate consumului de droguri.

2.2. Implicarea activă în elaborarea documentelor de politici referitor la finanțarea PRR, prestarea serviciilor și diminuarea barierelor existente de accesare a serviciilor PRR.

III. La nivelul comunității beneficiarilor programelor de reducere a riscurilor

Se recomandă adoptarea unui stil de viață sănătos cu creșterea nivelului responsabilității față de persoana proprie, partenerii acestora și comunitatea în întregime, implicarea activă în îmbunătățirea implementării PRR și elaborarea politicilor din domeniu pentru ca acestea să corespundă întocmai necesităților acestui subgrup de populație.

BIBLIOGRAFIA

1. CNMS. Estimări şi prognoze ale epidemiei HIV în Republica Moldova. Chişinău, 2012. 32 p.
2. CNMS. Situaţia traficului şi consumului ilicit de droguri în Republica Moldova, sinteza datelor existente. Chişinău, 2012. 9 p.
3. CNMS. Consumul şi traficul ilicit de droguri în Republica Moldova în anul 2012, raport anual. Chişinău, 2013. 73 p.
4. CNMS. Consumul şi traficul ilicit de droguri în Republica Moldova în anul 2013, raport anual. Chişinău, 2014. 71 p.
5. CNMS. Consumul şi traficul ilicit de droguri în Republica Moldova în anul 2014, raport anual. Chişinău, 2015. 79 p.
6. CNMS. Raportul studiului integrat bio-comportamental în grupurile cu risc sporit de infectare HIV, runda 2012/2013. Chișinău, 2014. 229 p.
7. Evaluarea la mijloc de termen a programului naţional de control şi profilaxie HIV/SIDA/ITS. 2006-2010. Chişinău, 2009. 195 p.
8. Gaberi Cr. Morbiditatea asociată consumului de droguri la persoanele din Republica Moldova, studiu retrospectiv, descriptiv. În: Revista de Științe ale Sănătății din Moldova, 2016, vol. 9, nr. 3, p. 29-42.
9. Gaberi Cr. Programele de prevenire a infecției HIV în rândul populatiei cu risc sporit din Republica Moldova. În: Buletinul Academiei de Științe a Moldovei, 2012, vol. 3, nr. 35, p.221-223.
10. Gaberi Cr. Problema utilizării drogurilor la nivel global și corelarea acestora cu practica Republicii Moldova. În: The official Journal of the Balkan Medical Union, 2015, vol. 50, p. 221-225.
11. Gaberi Cr., Spinei L. Impactul programelor de reducere a riscurilor asupra utilizatorilor de

droguri injectabile din Republica Moldova. În: Anale ştiinţifice USMF „Nicolae Testemiţanu”, 2012, ediţia a XIII-a, vol.2, p. 408-411.

12. Gaberi C., Spinei L. Evaluarea schimbărilor comportamentale ale utilizatorilor de droguri injectabile în rezultatul programelor de reducere a riscurilor din Republica Moldova. În: Archives of the Balkan Medical Union. Chişinău 2016, vol. 51, p. 157-159.

13. Gaberi C., Spinei L. Unele caracteristici ale utilizatorilor de droguri injectabile din cadrul programelor de reducere a riscurilor din Republica Moldova. În: Archives of the Balkan Medical Union. Chişinău 2015, vol. 50, p. 217-220.

14. Subata E. Serviciul de terapie de substituţie cu opioide din Republica Moldova. Vilnius, 2012. 82 p.

15. UNAIDS. Analiza cost-beneficiu a programelor de reducere a riscurilor din Republica Moldova. Chişinău, 2012. 21 p.

16. Gheorghiță Ș., Osoianu I., Gaberi C. Ghidul și Manualul Operațional în supravegherea epidemiologică de generația a II-a a infecției HIV/SIDA în Republica Moldova, Chișinău 2013. 80 p.

17. Mégarbane B., Chevillard L.The large spectrum of pulmonary complications following illicit drug use: features and mechanisms. Chem Biol Interact. 2013 Dec 5; 206(3):444-451.

18. Motomura T, Bruckner B, Leon-Becerril J et al. Superior mesenteric artery mycotic aneurysm in patients with left ventricular assist device support and intravenous drug abuse. Artif Organs. 2011 Jul; 35(7):E164-167.

19. Nacu A., Nastas I., Chihai J., Tcaci I., Boronin L. „Gestionarea dependenţelor farmacologice”; Ghid pentru studenți, rezidenți și specialiști psihiatri-narcologi. 2016;105 p.

20. NCHM. Integrated Bio-Behavioural Study Moldova 2009/2010. Report. Chisinau, 2010. 97 p.

21. NCPH. Integrated Bio-Behavioural Study in key populations at higher risk. Round 2009/2010. Report. Chisinau, 2010. 123 p.

22. NCPH. Integrated Bio-Behavioural Study in key populations at higher risk: key indicators. Round 2012/2013. Chisinau, 2013. 44 p.

23. Stone K. The global state of harm reduction towards an integrated response 2014. 130 p.

24. UNODC. World Drug Report 2015. New York, 2015. 162 p.

LISTA LUCRĂRILOR LA TEMA TEZEI

- **Articole în reviste ştiinţifice internaţionale cotate SCOPUS:**

1. **Gaberi C.** The impact of harm reduction programs among injecting drug users in the Republic of Moldova. In: Archives of the Balkan Medical Union. Bucharest, Romania, 2013, vol. 48, p. 481-483. **SCOPUS.**
2. **Gaberi C.** Problema utilizării drogurilor la nivel global şi corelarea acestora cu practica Republicii Moldova. In: Archives of the Balkan Medical Union. Chișinău, 2015, vol. 50, p. 221-225. **SCOPUS.**
3. **Gaberi C.,** Spinei L. Unele caracteristici ale utilizatorilor de droguri injectabile din cadrul programelor de reducere a riscurilor din Republica Moldova. In: Archives of the Balkan Medical Union. Chișinău, 2015, vol. 50, p. 217-220. **SCOPUS.**
4. **Gaberi C.** Drogues et substitution – de la guerre a la pacificasion. In: Archives of the Balkan Medical Union. Chișinău, 2016, vol. 51, p. 153-156. **SCOPUS.**
5. **Gaberi C., Spinei L.** Evaluarea schimbărilor comportamentale ale utilizatorilor de droguri injectabile în rezultatul programelor de reducere a riscrurilor din Republica Moldova. In: Archives of the Balkan Medical Union. Chișinău, 2016, vol. 51, p. 157-159. **SCOPUS.**
6. **Gaberi C.** Les strategies de reduction des risqué. In: Archives of the Balkan Medical Union. Chișinău, 2016, vol. 51, p. 160-162. **SCOPUS.**

- **Articole în reviste ştiinţifice din Registrul Naţional al revistelor de profil, cu indicarea categoriei:**

7. **Gaberi C.** Programele de prevenire HIV în rândul populației cu risc sporit de infectare din Republica Moldova. În: Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe Medicale. Chișinău, 2012, nr. 3(35), p. 221-223. **Categoria B.**
8. **Gaberi C.**, Spinei L. Impactul programelor de reducere a riscurilor asupra utilizatorilor de droguri injectabile din Republica Moldova În: Anale ştiinţifice ale Universităţii de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu ”. Chişinău, 2012, ediția 13, vol. 2, p. 408-411.
9. **Gaberi Cr.** Morbiditatea asociată consumului de droguri la persoanele din Republica Moldova, studiu retrospectiv, descriptiv. În: Revista de Științe ale Sănătății din Moldova, 2016, vol. 9, nr. 3, p. 29-42. **Categoria C.**

- **Ghiduri metodice/metodologice:**

10. Gheorghiță Ș., Osoianu I., **Gaberi C.,** Rotaru E., Stratulat S. Ghidul și Manualul Operațional în supravegherea epidemiologică de generația a II-a a infecției HIV/SIDA în Republica Moldova. Chișinău, 2013, 80 p.

ADNOTARE

La teza de doctor în ştiinţe medicale a Cristinei Gaberi, cu denumirea „Programele de reducere a riscurilor asupra sănătății persoanelor care injectează droguri în Republica Moldova”, Chişinău, 2017. Lucrarea este expusă pe 200 de pagini de text electronic, 61 de figuri, 19 tabele, 15 anexe; constă din următoarea structură: introducere, 4 capitole, concluzii şi recomandări, bibliografie cu 142 de titluri, 128 de pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt incluse în 10 lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: persoane care injectează droguri (PCID), beneficiari ai programelor de reducere a riscurilor (PRR), consum problematic de droguri.

Domeniul de studiu: Medicină socială și Management.

Scopul lucrării: Evaluarea efectului programelor de reducere a riscurilor în rândul persoanelor care injectează droguri pentru diminuarea consecințelor negative ale consumului acestora în Republica Moldova.

Obiectivele lucrării: 1. Caracteristica şi evaluarea în dinamică a schimbărilor comportamentale ale persoanelor care injectează droguri, beneficiari din cadrul programelor de reducere a riscurilor. 2. Evaluarea maladiilor asociate consumului de droguri injectabile. 3. Evaluarea anumitor bariere în accesarea serviciilor de reducere a riscurilor. 4. Estimarea cost-beneficiului programelor de reducere a riscurilor. 5. Elaborarea unui set de măsuri pentru diminuarea efectelor negative asociate consumului de droguri în rândul persoanelor care injectează droguri.

Noutatea și originalitatea științifică: Pentru prima dată în Republica Moldova s-a efectuat un studiu ştiinţific al caracteristicii generale, evaluarea schimbărilor comportamentale în dinamică și a sănătăţii PCID atât sub aspectul autoaprecierii sănătății acestora, cât și al evaluării morbidității generale și asociate consumului de droguri.

Problema științifică soluționată în teză constă în elucidarea aspectelor medico-sociale, morbidității generale și asociate consumului de droguri la PCID fapt ce a permis evidențierea barierelor existente în asigurarea accesului la PRR și diminuării riscurilor pentru sănătatea publică. Evaluarea cost-beneficiului PRR și a schimbărilor comportamentale la PCID, beneficiari ai programelor de reducere a riscurilor a argumentat necesitatea asigurării durabilității financiare a PRR în scopul asigurării accesului, îmbunătățirii calității vieții PCID și reducerii riscurilor pentru sănătatea publică.

Semnificația teoretică: Cercetarea dată a scos în evidenţă problemele de sănătate asociate consumului substanţelor stupefiante depistate prin profilul specialiştilor la care aceste persoane s-au adresat, autoaprecierii stării de sănătate și prin morbiditatea generală și asociată consumului de droguri. Recomandările concrete de activitate pot fi utilizate de către specialiştii care activează în cadrul programelor în scopul extinderii serviciilor oferite şi referirii acestui grup la un spectru mai larg de intervenții în scopul îmbunătățirii calității vieții PCID.

Valoarea aplicativă: Studiul realizat ne-a permis de a elabora metode de abordare intersectorială a supravegherii PCID. Rezultatele şi materialele elaborate în cadrul cercetării pot fi pe larg aplicate în instruirea asistenților sociali şi vor servi drept suport științific la fortificarea calităţii serviciilor oferite în cadrul programului de reducere a riscurilor.

Implementarea rezultatelor: Rezultatele cercetării sunt utile pentru a acoperi mai eficient necesitățile acestui subgrup de populație, iar programele de reducere a riscurilor pot oferi de fapt posibilitatea de a monitoriza starea de sănătate și a îmbunătăți calitatea vieții PCID prin referirea la timp a acestora la specialiștii din domeniul medical și social necesar.

АННОТАЦИЯ

Диссертация на соискание ученой степени кандидата медицинских наук, Кристина Габери, на тему ”Программы по снижению вреда на состояние здоровья людей, употребляющих инъекционные наркотики в Республике Молдова”, Кишинэу, 2017 г. Работа изложена на 200 страницах текста в электронном формате, 61 рисунков, 19 таблиц, 15 приложений, состоит из введение, 4 глав, выводы и рекомендации, библиография с 142 заглавиями, 128 страниц основного текста. Полученные результаты содержатся в 10 научных работах.

Ключевые слова: люди употребляющих инъекционные наркотики (ЛУИН), клиенты программ по снижению вреда (ПСВ), проблемное потребление наркотиков.

Область исследования: Социальная медицина и менеджмент.

Цель работы: Оценка влияния программ по снижению вреда на людей, употребляющих инъекционные наркотики для сокращение негативных последствий от их потребления в Республике Молдова.

Задачи работы: 1. Характеристика и оценка поведенческих изменений в динамике у ЛУИН, клиентов ПСВ. 2. Оценка заболеваемости, связанной с употреблением инъекционных наркотиков. 3. Оценка припятсвии в доступе к ПСВ. 4. Оценка рентабельности ПСВ. 5. Разработка комплекса мер по снижению негативных последствий связанных с употреблением наркотиков среди ЛУИН.

Новизна и научная оригинальность: Впервые в РМ было проведено научное исследование общей характеристики, оценка динамических изменений в поведении и здоровье ЛУИН, как с точки зрения их самооценки здоровья, так и оценке общей заболеваемости, связанной с употреблением наркотиков.

Научная проблема решённая в данном исследование состоит в определении медико-социальных аспектов, общей и связанной с употреблением наркотиков заболеваемости у ЛУИН, выявление существующих припятствий в доступе к ПСВ и снижения рисков для общественного здоровья. Оценка эффективности ПСВ и поведенческие изменения у ЛУИН, клиентов ПСВ, аргументирует необходимость обеспечения финансовой поддержке ПСВ в целях обеспечения доступности ЛУИН и снижения рисков для общественного здоровья.

Теоретическая значимость работы: Данное исследование выявило проблемы со здоровьем, связанные с употреблением наркотических веществ, выявленных через профили специалистов, к которым обращались ЛУИН, путем самооценки состояние здоровья а также анализам общей заболеваемости связаной с потреблением наркотиков. Конкретные рекомендации могут быть использованы специалистами, которые осуществляют свою деятельность в рамках программ, с целью расширения предоставляемых услуг и вмешательств с целью улучшения качества их жизни.

Практическая ценность: Проведённое исследование позволило нам разработать методы межведомственного подхода к надзору за ЛУИН. Разпаботаные материалы используются в процессе обучения социальных работников, сотрудников профильных учреждении для улучшении качества медицинских услуг.

Внедрение результатов исследования: Результаты исследования полезны для более эффективного покрытия нужд данной группы населения, предоставляющие возможность следить за состоянием здоровья и улучшить качество жизни ЛУИН посредством своевременного обращения их к необходимым специалистам медицинской или социальной сферы.

SUMMARY

To PhD thesis in medical sciences of Cristina Gaberi, entitled "Harm reduction programs on health of people who inject drugs in the Republic of Moldova", Chisinau, 2017. The thesis is exposed on 200 pages of typed text in electronic format, 61 figures, 19 tables, 15 annexes; based on the following structure: introduction, four chapters, conclusions and recommendations, bibliography with 142 titles, 128 pages of main text. The obtained results were published in 10 scientific papers.

Key words: People who inject drugs (PWID), beneficiaries of harm reduction programs (HRP), problematic drug use.

Field of study: Social medicine and Management.

The purpose of the work: Assessment of the harm reduction programs effectiveness among people who inject drugs to decrease negative effects associated to drug use in the Republic of Moldova.

Objectives of the work: 1. The characteristics and evaluation of behavioral changes in dynamics among people who inject drugs. 2. Barriers assessment in accessing arm reduction programs by people who inject drugs. 3. Cost-benefit of harm reduction programs. 4. Assessment of diseases, associated to drug use. 5. Development of a set of measures to reduce the negative events associated to drug use among people who inject drugs.

Scientific novelty and originality: For the first time in the Republic of Moldova, a scientific study has been conducted to identify the general characteristics, evaluation of behavior changes in dynamics and health of PWID through general morbidity associated to drug use along with health status self-assessment.

Scientific problem solved in the research is to elucidate medical and social aspects, general morbidity associated to drug use, which revealed the existing barriers in access to HRP and mitigate risks associated to public health. The cost-benefit assessment of HRP and behavioral changes among beneficiaries argued the need to ensure financial sustainability of the HRP to ensure access, improve quality of life for PWID and reduce risks related to public health.

Theoretical relevance: The current research has revealed health problems, associated with the use of narcotic substances, developing in PWID, detected by the profile of specialists, to whom they have addressed, by self-assessment of their health status, as well as analyses of general and associated morbidity related to drug use. Practical recommendations may be used by specialists, operating in this programs to extend the services delivered and refer this group to a wider range of measures, aimed to improve the quality of their lives.

Practical value: The survey conducted gave us the opportunity to develop methods of inter-sectoral approach for the surveillance of PWID. The materials, developed in this paper, are used in the training process of social workers, staff from institutional profile for improvement of quality of different services, offered under the harm reduction program.

Implementation of the results: The research results are useful to cover the needs of this population subgroup more effectively, while the HRP may actually offer the possibility to monitor health condition and improve quality of life of PWID through their timely appeal to the required medical and social professionals.

Lista abrevierilor

DAD	Decese asociate consumului de droguri
HIV	Virusul imunodeficienței umane
HVC	Hepatita virală C
IBSS	Studiul integrat bio-comportamental în grupurile cu risc sporit de infectare
IMSP	Instituție medico-sanitară publică
ITS	Infecții cu transmitere sexuală
KAP	„Cunoștințe, atitudini și practici cu privire la HIV/SIDA”
PCID	Persoane care injectează droguri
PCUD	Persoane care utilizează droguri
PRR	Programe de reducere a riscurilor
PSS	Programe de schimb de seringi
RDD	Regiuni de dezvoltare
RM	Republica Moldova
SIDA	Sindromul imunodeficienței dobândite
SUA	Statele Unite ale Americii
TSO	Terapia de substituție cu opioide
USMF	Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie

GABERI CRISTINA

PROGRAMELE DE REDUCERE A RISCURILOR ASUPRA SĂNĂTĂȚII PERSOANELOR CARE INJECTEAZĂ DROGURI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

331.03 - MEDICINĂ SOCIALĂ ȘI MANAGEMENT

Autoreferatul tezei de doctor în științe medicale

Aprobat spre tipar:	Formatul hârtiei 60×84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj 100 exemplare
Coli de tipar: 2,0	Comanda nr.

Denumirea și adresa instituției unde a fost tipărit autoreferatul